

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ—ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ—ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

*Ὁ Νεομάρτυς ἅγιος Μαυρουδῆς καὶ ὁ τάφος του εἰς Ἀδριανού-
πολιν.* Χάριτας καὶ εὐγνωμοσύνην ὀφείλομεν ὁμολογουμένως οἱ Θρα-
κες καὶ ἰδιαιτέρως ἡμεῖς οἱ Ἀδριανουπολίται πρὸς τὸν σεβασμιώτα-
τον πρώην Λεοντοπόλεως κύριον Σωφρόνιον Εὐστρατιάδην διὰ τὴν
πολύτιμον μελέτην του, τὴν ὁποίαν προσφάτως μᾶς ἔδωκεν εἰς τὸν
δέκατον τόμον τῶν «Θρακικῶν» περὶ τοῦ Ἀδριανουπολίτου νεομάρ-
τυρος Ἀγίου Μαυροειδῆ, μαρτυρήσαντος καὶ ἀθλήσαντος περὶ τὰ
τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος εἰς τὴν πατρίδα του Ἀδριανούπολιν.

Ἀφ' ἑτέρου, ὁ διευθυντὴς τοῦ Βυζαντινολογικοῦ Μουσείου κ. Γ.
Σωτηρίου γράφει πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον: «Φυλάσσονται εἰς τὸ Μου-
σεῖον καὶ τὰ λείψανα τοῦ νεομάρτυρος Μιχαὴλ Μαυροειδῆ, περὶ οὗ
γράφει ὁ πρῶν Λεοντοπόλεως. Οὐκ ἔμας παρεδόθησαν, δὲν γνωρί-
ζομεν ὅπως λεπτομερείας. Εἰς τὴν βιογραφίαν του φέρεται, ὅτι ἑκάη
ζῶν. Μήπως γνωρίζει κανεὶς Ἀδριανουπολίτης περὶ τιμῆς
λείψανων τοῦ Μαυροειδῆ; Παρακαλῶ νὰ ἐξετάσετε,
διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὰ δημοσιευθέντα».

Ἡ ἐντὸς τῶν τειχῶν, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τόνζου ὁχθῆς γη-
ραιὰ τοῦ Ἀδριανοῦ πόλις, τὸ καλούμενον Ἄστν (Κάστρο), κατεῖχε
σχετικῶς μικρὰν ὀρθογώνιον ἑκτασιν. Τοῦτο ἦτο καταφανὲς δι' ἡμᾶς
τοὺς ἀρχαιοτέρους, διότι τὰ τεῖχη ἐσώζοντο σχεδὸν ἀκέραια εἰς τὰς
τρεῖς πλευρὰς καὶ ἐν πολλοῖς διετηροῦντο εἰς τὴν νότιον πλευράν,
ἣτις ἐξετείνετο εἰς πολὺ μικρὰν ἀπόστασιν παράλληλος πρὸς τὸν
Τόνζον. Ἐσώζοντο δὲ μέχρι τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1878.
Ἡ Ἀδριανούπολις καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1365, διετή-
ρησε καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας τὸν ἑλληνικὸν της χαρα-
κτῆρα. Ἐντὸς τοῦ ἄστεος, παρὰ τὰ πολυάριθμα μικρὰ τζαμιά, τὰ ὁ-
ποῖα οἱ Τούρκοι κατὰ τὴν συνήθειάν των, ἔκτισαν εἰς πᾶσαν στιγ-
μὴν καὶ εἰς πᾶσαν γωνίαν, οὐδεμία ἀπολύτως ἐγκατάστασις Τούρ-
κων κατοίκων ἔγινε, καθόσον ἐγκατεστάθησαν ἔξω τῶν τειχῶν καὶ
εἰς τὰ προάστεια Κιγίκ, Κιρισχανέ καὶ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἑλληνικωτά-
του προαστείου Ἰλδιδίμ. Τὸ προάστιον Ἄτ-Παζάρ, προέκτασις τῆς
ἑλληνικῆς συνοικίας Ἀγίου Γεωργίου, ἀρχίζον ἀπὸ τοῦ ΝΔ. πύργου

7.28.
1939
400-402

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἰλλή-Μπουργοῦ καὶ τοῦ ἡμίσεος τοῦ βορείου τείχους μέχρι τοῦ Τόπ-καποῦ, διήκε πρὸς βορρᾶν παραλλήλως τοῦ Τόνζου, ἀλλ' εἰς ἀρκετὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν λόγῳ τῶν συνεχῶν πλημμυρῶν, καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο διακεκριμένα τμήματα, ἀμφότερα ἀμιγῶς ἑλληνικά, ἀπὸ τὸ κυρίως Ἄτ-Παζάρ καὶ ἀπὸ τὸ Τσερκέβ-μαχαλέ. Καὶ τὸ μὲν Ἄτ-Παζάρ ἐτελείωνεν ἀκριβῶς εἰς τὴν γέφυραν Γαλινιζ Γκόζ-Γενί Ἰμαρέτ, τὸ δὲ Τσερκέβ ἐξετείνετο πολὺ βορειότερον καὶ ἔφθανεν ἀκριβῶς, μέχρι τῶν τελευταίων ἀκόμη ἡμερῶν, μέχρι τῆς γεφύρας Σαράτς-Χανέ. Χαμηλὰ καὶ πολὺ πενιχρὰ ἦσαν τὰ οἰκήματα τῶν ἑλλήνων εἰς τὸ τόσον προχωρημένον ἐκείνον ἄκρον τῆς πόλεως, ἀσχολουμένων κυρίως εἰς τὴν κηπουρικὴν, τὰς μικρὰς ἀστικές τέχνας καὶ ἀπλᾶς βιοτεχνίας.

Ἐκεῖ, εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ Τόνζου ποταμοῦ καὶ τῶν τελευταίων ἑλληνικῶν οἰκιῶν, ἀνοικτὸν χώρον, πρὸς νότον τῆς γεφύρας Σαράτς-Χανέ εἰς ἀπόστασιν, προχείρως ὑπολογιστέην, ἑκατὸν ἕως ἑκατὸν πενήκοντα μέτρων εὐρίσκετο ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Μαυρουδῆ, «τοῦ Ἄ η Μαυρουδῆ τοῦ μνημοῦντος εἰς ἡμᾶς τοὺς παλαιούς, ἐνδιαφερομένους, ὡς εἶκος, περὶ ταῦτα. Εἰς παλαιότερου χρόνου, δηλαδὴ πρὸ πενήντα ἐτη, ἦτο καὶ ὁ τάφος τοῦ μὲν ἀνοικτός, ἀλλ' ἦτο περὶφραγμένος με θύλας περικλίσας καὶ ἱερὰ κανδήλα, τοποθετημένη εἰς πρόχειρον, ἑλινὸν εἰκονοστάσιον, ἔκαιε κατὰ διαφόρους ἑορτάς, τροφοδοτούμενη ἐκ τῆς εὐσεβείας τῶν χριστιανῶν.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ ἱερὸν τοῦτο σέβασμα τῶν Ἀδριανουπολιτῶν διετηρήθη ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἄθικτον καὶ ἀνέπαφον, καθόσον οἱ Τοῦρκοι πάντοτε ἐσεβάσθησαν τοὺς ναοὺς, τὰ προσκυνητάρια, τὰ ἀγιάσματα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς ἱερὰ ἰδρύματα, ὡς «Ἰμπαδὲτ-γερή», δηλαδὴ ὡς τόπους λατρείας. Ἡ τελευταία μου ἐπισκεψις εἰς τὸ μνημα τοῦ ἁγίου Μαυρουδῆ ἦτο κατὰ τὸ ἱστορικὸν ἔτος 1912, ὅτε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως ὡς ἱατρός ὑπηρετῶν εἰς τὸ Κεντρικὸν στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, διηρχόμεν συχνὰ ἐκεῖθεν. Ἐλειπον ὅλα, ὅχι βέβαια ἐξ ἐπιβούλου ἐχθρικῆς χειρός, ἀλλ' ἐξ αἰτίας, ἀσφαλῶς, τοῦ χρόνου ἢ ἴσως ἀμελείας τῶν ἡμετέρων. Ὁ τάφος ὁμῶς τοῦ νεομάρτυρος ὑπῆρχεν, ὅπως πάντοτε, ἀνοικτός καὶ ἀνέπαφος.

Ἀλλὰ, πότε διεκομίσθησαν καὶ κατὰ ποίαν ἀκριβῶς ἐποχὴν μετεφέρθησαν τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ μάρτυρος ἀλλαχοῦ καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνος ταῦτα παρεδόθησαν εἰς τὸ Βυζαντινολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν, εἶνε ζητήματα, εἰς τὰ ὁποῖα εἶνε εὐχῆς ἔργον νὰ μᾶς δια-

φωτίσουν οι έχοντες το εὐτύχημα νὰ κατέχουν τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τοῦτο στοιχεῖα ¹⁾).

“Οτι ὅμως πάντοτε ἐτιμᾶτο ἡ μνήμη τοῦ ἐπιλέκτου τῆς Ἀδριανουπόλεως τέκνου καὶ ἐγεραίρετο ὁ μακάριος νεομάρτυς “Αγιος Μαυρουδῆς εἰς τὴν πατρίδα του, τοῦτο εἶνε βεβαιότατον. Παρευρέθη ἐγὼ ὁ ἴδιος κατὰ τὸ ἔτος 1887 εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἀκολουθίαν, τελουμένην κατὰ τὴν μνήμην τοῦ Ἀγίου τακτικῶς τότε εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν κατὰ τὴν δεκάτην ἐβδόμην Φεβρουαρίου. Κατ’ αὐτὴν ἐψάλλετο ὁλόκληρος ἡ ἀκολουθία τοῦ μάρτυρος Ἀγίου Μαυρουδῆ. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν εἰς ἱερεὺς τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἀκολουθούμενος ἀπὸ νεωκόρον, μετέβαινεν εἰς τὸν τάφον τοῦ μάρτυρος καὶ ἐπ’ αὐτοῦ ἔψαλλε σιωπηλῶς μερικά τροπάρια, τὸ κοντάκιον καὶ ἄλλα σχετικὰ ἐκ τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας τοῦ νεομάρτυρος. Σουφλίον Μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1938

Κωνσταντῖνος Γ. Κουρτίδης

Ἀδριανουπολίτης

“Ο ἀείμνηστος Γ. Λαμπροπούδης, εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἐλευθερουπόλεως κ. Σωφρόνιον ἀπὸ 13 ἰουνίου 1922 ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

... «Ἡ κρύπτη ἐν ᾗ φυλάττονται τὰ ἱερὰ λείψανα τῶν αἰοιδίμων ἐξ Ἀδριανουπόλεως μαρτύρων Κυρίλλου καὶ Μαυρουδῆ, εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ, ἧτον τεχνηέντως κατεσκευασμένη. Ἐν αὐτῇ φυλάσσονται καὶ ἄλλα κειμήλια Ἀρχιερέων καὶ Πατριαρχῶν, τὰ ὅποια ὅμως εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ τὰ ἴδῃ τις· διότι ὑπάρχουσι δύο κλεῖδες, ὧν τὴν μὲν μίαν κρατεῖ ὁ ταμίας τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Μητροπόλεως, τὴν δὲ ἑτέραν ἡ Συντεχνία τῶν παντοπωλῶν, καὶ πρέπει νὰ εὐρεθοῦν αὐτὰ τὰ δύο πρόσωπα ἕτοιμοι, διὰ νὰ ἀνοίξουν τὴν κρύπτην. Φαντασθῆτε ὅτι ἐγὼ μὲ τόσας προσπάθειας, δὲν κατάρθωσα νὰ διεισδύσω εἰς τὴν κρύπτην· πράγμα τὸ ὅποῖον εἶχα κάμει ἐπὶ Νεοφύτου, κατόπιν πατριαρχεύσαντος».

Σηλυβρίας Διονύσιος. Εἰς ὅσα ὁ κ. Δ. Π. Πασχάλης γράφει ἐν σελ. 86—93 τοῦ παρόντος τόμου προσθέτομεν τὰ ἑξῆς ἐκ τοῦ κώδικος Σηλυβρίας.

Ἀναδεξιόμενος τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας ὁ

1) Ὁ Σεβασμιώτατος μητροπολίτης πρώην Χίου κ. Πολύκαρπος χρηματίσας ἐπὶ ἔτη καὶ μέχρι τῆς καταστροφῆς μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως οὐδεμίαν γνῶσιν, ὡς μᾶς εἶπε, ἔχει περὶ τῶν λειψάνων τοῦ νεομάρτυρος (Σ. Θ.).